

בוסתנאי בן חנינאי -

בוסתנאי בן חנינאי (618–670), היה ראש הגולה בבבל, ולפי מקורות מסוימים אף שימש כגאון ישיבת פומבדיתא, אשר קורות חייו עטופים באגדה.

תוכן עניינים

- 1 נסיבות לידתו
- 2 חוכמתו
- 3 אשתו הנסיכה וצאצאיה
- 4 נוסח שונה
- 5 ייצוגיו בתרבות והנצחה
- 6 קישורים חיצוניים
- 7 הערות שוליים

נסיבות לידתו[עריכת קוד מקור | עריכה]

מסופר שמלך פרס קוזרוי השני (כוסרו פרוויז) השמיד את כל צאצאי בית דוד, ובהם חנינאי, אביו של בוסתנאי.

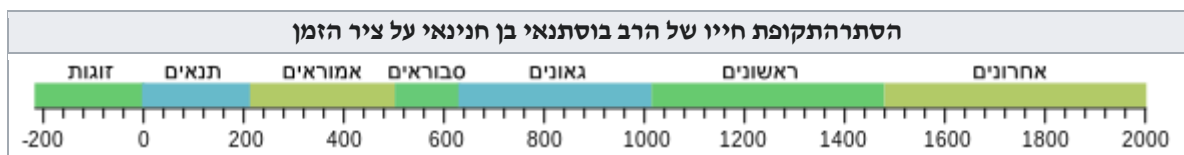
לילה אחד ראה המלך את עצמו מהלך בבוסתן וכורת את העצים בו. כאשר הניף את הגרזן על העץ האחרון, הופיע זקן "אדמוני יפה עיניים", חטף ממנו את הגרזן והשתמש בו להכות במצחו של המלך ולפצוע אותו. לאחר דו-שיח ארוך של תוכחה, הבטיח המלך לזקן שלא יפגע, ואפילו ישמור, על השורש האחרון שנותר.

המלך התעורר מבועת מהחלום, ונבהל עוד יותר כשמצא עצמו בשלולית של דם. הוא ביקש לשמוע פתרון לחזיון הלילה המבעית, ושלח את כל חכמיו למצוא לו פותר.

את ההסבר סיפק לו בסופו של דבר חכם יהודי, חמיו של חנינאי, שחלם את אותו חלום ואת פתרונו.

לפי פתרונו, הזקן היה דוד המלך אשר הזהיר את מלך פרס מפני מה שיקרה לו אם ינסה להשמיד את כל משפחתו, שנותר בה נצר אחרון.

המלך התרשם ושלח את היהודי לבדוק האם אחת מנשות צאצאי בית דוד בהיריון, והאם אפשר שייוותר משהו מזרעו ובכך יקיים את הבטחתו לדוד. ואכן התברר שאשתו של חנינאי, בתו של היהודי פותר החלום, הרתה. המלך קיים הבטחתו והותיר לפליטה את הילד, צאצא אחרון לבית דוד. שמו נקרא בוסתנאי, על שם הבוסתן שראה השליט בחלומו.

חוכמתו[עריכת קוד מקור | עריכה]

עוד כילד ניכר בוסתנאי בחוכמתו ומונה רשמית לראש הגולה, אך את מקומו בפועל מילא עד התבגרותו חכם יהודי אחר. הנסיבות שבהן הרשים בוסתנאי את המלך מתוארות ב"אוצר מדרשים" של אייזנשטיין:

"ויגמל בוסתנאי ויגדל וילמד תורה ומשנה ותלמוד, הלכה וחכמה ותבונה, ויוגד למלך ויתאב לראותו ויצו להביאו אליו... ויעמוד לפני המלך מאז עד עת ערב ולא נענע ראשו ולא הסיע רגלו, ויבא זבוב ויעמוד על רקתו ויך אותו וינשכהו ולא הבריחו ויטף דמו לפני המלך... ויאמר לו המלך: למה לא הברחתו מעל פניך? וישיבהו: מוסר זה ירשנו מאבותינו כי מעת הורדנו מכתר מלכותנו וחויבנו לעמוד בהיכלי מלך, לא לדבר ולא לצחוק ולא להרים יד בפניהם".

כשהגיע לגיל 16 כבשו הערבים את **בגדאד**. בוסתנאי התייצב לפני **הח'ליף עומר**, וזה אישר את עלייתו לכס ראש הגולה.

אשתו הנסיכה וצאצאיה [עריכת קוד מקור | עריכה]

כשראה הח'ליף **עלי בן אבי טאלב** שבוסתנאי בן 35 ועדיין לא התחתן, נתן לו את בתו השבויה של המלך **הסאסאני ח'וסרו השני**, **איזדדואר**, שהייתה שבויה בידי המוסלמים. (לפי מקורות אחרים היא הייתה בתו של **יזדגרד השלישי** ושמה היה דארא). נולדו לו שני ילדים מנשים יהודיות ושלושה בנים מהנסיכה הגיורת.

משמת בוסתנאי התפרסם הסכסוך על הירושה ועל מעמד בני הנסיכה. בני איזדדואר טענו שהם יורשים שווים לאחיהם, ואילו בני היהודיות טענו שבניה של איזדדואר הם עבדים בני שפחה - חלק מהרכוש שבני היהודיות יורשים מאביהם בוסתנאי. בסופו של דבר קיבלו האחרונים **שוויון** זכויות גמור, ויש מקורות הטוענים שאחד מהם, רב חסדאי, אף מונה בעצמו למשרת **ראש הגולה** וכן למשרת **גאון ישיבת סורא** לאחר פטירת אחיו מן האב, **רב חנניה הכהן מנהר פקוד**, אשר שימש קודם לכן בשתי משרות אלו.

בדורות הבאים, באו מיוצאי חלציהם כמה ראשי גולה **בבבל** וב**ספרד** (ביניהם רבי **שמואל הנגיד**), ואף כמה עשרות **גאונים** (ביניהם **רב עמרם גאון**) במקומות שונים בתפוצה היהודית (ארץ ישראל, סורא, פומבדיתא, **מחסיא**, ספרד, רומא העתיקה, וקירואן שבתוניסיה), רבנו גרשום מאור הגולה, וכן כמה מחכמי ישראל בדורות המאוחרים יותר, כגון **מהר"ל מפראג**, רבי **שמשון מאוסטרופול**, רבי **פנחס מקוריץ** (מגדולי תלמידי הבעל שם טוב), ותלמידו רבי **יעקב שמשון משיפיטובקה**. [דרוש מקור]

שילוב זה התאפשר עקב כך שה**גאונים**, וביניהם **רב פלטוי** בן **אביי ורב נטרנאי** בן הילאי, אשר כיהנו במקביל כ**גאון ישיבת פומבדיתא** ו**ישיבת סורא** (בהתאמה), בתשובתם המשותפת אל קהילת **יהדות ספרד** בראשות רב אלעזר אלוף דמן **אספמיה**, הניחו שאדם כבוסתנאי לא היה בא על שפחה מבלי לשחררה קודם לכן, ולשאת אותה בהיתר. מקרה זה הפך לתקדים הלכתי שנעשה בו שימוש בדיון על הכלל: "**אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות**", ולמסקנות יש חשיבות הלכתית עד ימינו בעניין משמעותם של **נישואים אזרחיים**. [דרוש מקור]

נוסח שונה [עריכת קוד מקור | עריכה]

בספר הכרונולוגי **סדר עולם זוטא** (פרק י') שחובר באמצע **תקופת הגאונים** וזמן חיבורו קודם לכל הנוסחאות של הסיפור על בוסתנאי, סיפור זה מובא לא על בוסתנאי, כי אם על **מר זוטרא**, ראש **הגולה**. ולא מלך פרס היה זה שרצה להשמיד את זרע בית ריש גלותא, כי אם סבו של הילד - רב חנינא **ריש מתיבתא** (ראש הישיבה), שנקלע לסכסוך עם חתנו מר הונא ריש גלותא. מר הונא שהיה בעל סמכויות שלטוניות, פקד להעניש קשות את חמיו, כאשר הוא הובא לפניו, הושיבו כל הלילה כלוא בשערי העיר, ולמחרת גילחו את כל שערות זקנו ולא נתנו לו אכסניה ללינה. ריש המתיתבתא הלך לבית הכנסת הגדול שבעיר, בכה כל הלילה, מילא ספל בדמעותיו ושתה אותו. אז נפל מוות בבית **ריש גלותא** וכולם מתו בזה אחר זה עד שרב חנינא חלם את אותו החלום בדבר הבוסתן שהוא עוקר את עציו, ודוד המלך מציל ממנו את העץ האחרון על ידי הכאת גרזן. מאותה הכאה התעקמו פני רב חנינא לאחור ולא יכל ליישרם. בבוקר הוא בירר מי נשאר מבית **ריש גלותא**, נודע לו כי רק בתו אשת ריש גלותא נושאת אצלה את הילד העתידי, הלך ושמר עליה עד שבלילות ישן בפתח הבית בגשם ובחום. וכשנולד בנו של ה**ריש גלותא** רק אז התיישרו פניו, הוא גדלו וחינכו עד שגדל להיות ריש גלותא הבא. לגרסה זו יש הסבר שונה מדוע חותמים בית דוד זבוב בחותמם. לפני שמר זוטרא גדל ויכול היה לקחת על עצמו את המשרה, ניצל אחד מחתני **ריש גלותא** את המצב ושילם שוחד למלך כדי להתמנות הריש גלותא, סופו היה שנכנס לו זבוב בחוטמו וקרקר שם עד שמת (בדומה ל**יתושו של טיטוס**). כך ניצלה משרת ריש גלותא מנפילה בידי זרים שאינם מגזע דוד המלך.

ייצוגיו בתרבות והנצחה [עריכת קוד מקור | עריכה]

●

על שמו נקראו רחובות בערי ישראל, וכתב העת העברי בוסתנאי.

מדיה וקבצים בנושא **הסיפור "בוסתנאי" מאת מאיר להמן** בוויקישיתוף

- ## הערות שוליים[עריכת קוד מקור | עריכה]

1. ^ הסיפור "בוסתנאיי" מאת הרב מאיר להמן